
Miscellanea

*Romuald Szymczak**

INFORMACJA NA TEMAT ZASAD GWARANTOWANIA DEPOZYTÓW W SYSTEMIE TURECKIM

WSTĘP

Instytucją gwarantującą depozyty w Turcji jest Turecki Fundusz Gwarantowania Depozytów (tur.: *Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu*; ang.: *Savings Deposit Insurance Fund of Turkey* – SDIF). Został utworzony 22 lipca 1983 roku, jako fundusz gwarancyjny w ramach Centralnego Banku Turcji. W wyniku kryzysu gospodarczego, który dotknął Turcję w pierwszej połowie lat 90., Fundusz nabył nowych uprawnień związanych z działalnością pomocową i restrukturyzacyjną dla banków. W 1999 r. powstała w Turcji instytucja skonsolidowanego nadzoru nad rynkiem finansowym (BRSA), a SDIF stał się jej częścią. Dopiero w 2003 r., w wyniku fali bankructw banków w Turcji, Fundusz stał się niezależną instytucją rządową. Od listopada 2005 r. SDIF ma również niezależność decyzyjną od BRSA w zakresie ustalania zasad gwarantowania depozytów. Działalność SDIF finansowana jest ze środków instytucji finansowych objętych gwarancjami. Siedzibą Funduszu jest Stambuł.

Zadaniem SDIF jest gwarantowanie środków pieniężnych złożonych przez osoby fizyczne w instytucjach kredytowych, realizowanie działalności pomocowej dla banków oraz przeprowadzanie procesu uporządkowanej likwidacji. Fundusz jest zatem instytucją o szerokim zakresie odpowiedzialności.

* Romuald Szymczak jest kierownikiem Zespołu Współpracy Krajowej i Zagranicznej w Gabinetie Prezesa Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

Członkami systemu gwarantowania depozytów w Turcji jest 37 banków licjonowanych i działających na terytorium tego kraju, w tym 33 banki depozytowe i 4 banki partycypacyjne (islamskie). Członkostwo w systemie jest obowiązkowe.

W Polsce nie działają oddziały banków tureckich, które byłyby członkami SDIF.

Fundusz jest członkiem zarówno Europejskiego Forum Gwarantów Depozytów (EFDI), jak też Międzynarodowego Stowarzyszenia Gwarantów Depozytów (IADI).

W 2009 r. podczas Walnego Zgromadzenia Członków IADI, odbywającego się w siedzibie Banków Rozrachunków Międzynarodowych w Bazylei, SDIF został laureatem nagrody „Instytucja Gwarantowania Depozytów Roku”.

1. ORGANY DECYZYJNE I BIURO SDIF

Organem decyzyjnym SDIF jest Zarząd (*Management Board*). Zarząd Funduszu składa się z siedmiu osób:

- ❖ Przewodniczącego,
- ❖ Zastępcy Przewodniczącego oraz
- ❖ Pięciu członków zwykłych.

Zarząd SDIF powoływany jest przez Radę Ministrów spośród osób legitymujących się co najmniej dziesięcioletnim doświadczeniem zawodowym w zakresie prawa, ekonomii, finansów, bankowości lub administracji publicznej. Co najmniej jeden z członków Zarządu powinien mieć wykształcenie prawnicze. Obowiązuje również prawny wymóg, aby jeden z członków Zarządu był w przeszłości zatrudniony w SDIF, co najmniej na stanowisku eksperta. Od 24 marca 2011 r. Przewodniczącym Zarządu Funduszu jest Şakir Ercan Gül, a jego Zastępcą Abdullah Demiröz.

Zarząd odpowiada za prawidłowe działanie SDIF, przyjmuje strategię działania Funduszu, ustala wysokość opłaty rocznej, przyjmuje nowe instytucje członkowskie, zatwierdza zasady polityki inwestycyjnej Funduszu, nadzoruje wypłatę środków gwarantowanych deponentom oraz przeprowadza działania związane z restrukturyzacją i uporządkowaną likwidacją banków.

Kadencja członków Zarządu trwa sześć lat i nie może być odnowiona.

Na podstawie Konstytucji Republiki Tureckiej działalność Funduszu jest kontrolowana pod względem finansowym i księgowym w imieniu parlamentu tego kraju przez turecką Izbę Kontroli (*Turkish Court of Accounts*).

Raport roczny SDIF wraz ze sprawozdaniem finansowym przedstawiany jest Parlamentowi Tureckiemu. Kopia sprawozdania finansowego jest dodatkowo przekazywana Ministrowi Finansów.

SDIF jest instytucją dużą, zatrudniającą ponad 400 pracowników etatowych. Biuro Funduszu podzielone jest na 10 departamentów: Audytu; Rozwoju Strategicznego; Zarządzania Aktywami; Prawny; Finansowy; Odzyskiwania Należności; Monitoro-

wania Ryzyka; Likwidacyjny; Spódek Podległych i Nieruchomości; Wsparcia Administracyjnego. Ten ostatni departament dzieli się na cztery wydziały: kadr i obsługi finansowej; kontaktów z mediami; informatyczny i obsługi Zarządu Funduszu.

2. ZAKRES GWARANCJI DEPOZYTÓW I ZASADY WYPŁATY ŚRODKÓW GWARANTOWANYCH

Turecki system gwarantowania depozytów ma węższy zakres podmiotowy i limit gwarancji od obowiązującego w krajach Unii Europejskiej zgodnie z przepisami Dyrektywy 2009/14/WE z 11 marca 2009 r. nowelizującej Dyrektywę 94/19/WE w sprawie systemów gwarancji depozytów.

SDIF gwarantuje wkłady na rachunkach w bankach tylko osobom fizycznym. Podmioty gospodarcze nie są objęte takimi gwarancjami. W całości gwarantowane są depozyty do wysokości 50 000 TRY, co stanowi równowartość ok. 21 000 EUR. Gwarancje obejmują środki pieniężne zdeponowane zarówno w lirach tureckich, jak i w walutach obcych. Gwarantowane są również depozyty, których wartość powiązana jest z wyceną metali szlachetnych.

Gwarancjami nie są objęte depozyty instytucji rządowych i samorządowych, a także banków oraz innych instytucji finansowych, w tym firm ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych. Wyłączeniu podlegają ponadto depozyty nieimienne oraz depozyty, które pochodzą z transakcji uznanych za przestępstwo zgodnie z prawem tureckim.

Do wypłaty sum gwarantowanych nie są uprawnieni także wyżsi menedżerowie likwidowanego banku i ich bliscy (tj. rodzice, małżonkowie i dzieci będące pod ich opieką) oraz członkowie zarządu i ich bliscy.

Przy wyliczaniu kwoty należnej deponentowi nadal dokonywana jest kompensata należności z zobowiązaniami deponenta wobec danej instytucji finansowej.

Obecny limit gwarancyjny w wysokości 50 000 TRY obowiązuje od połowy 2004 r. W latach 1994–2004, to jest w okresie zaburzeń w systemie finansowym Turcji, rząd turecki gwarantował wypłatę całości środków zdeponowanych w bankach tureckich (tzw. *blanket guarantee*).

Wypłaty z gwarancji SDIF realizowane są w terminie trzech miesięcy od dnia zawieszenia działalności banku przez BRSA. W tym czasie deponenti informowani są listownie, w środkach masowego przekazu oraz drogą komunikatów na stronie internetowej o trybie wypłaty środków gwarantowanych. W uzasadnionych przypadkach SDIF może wydłużyć termin wypłaty środków gwarantowanych o maksymalnie kolejne dwa okresy trzymiesięczne (tureckie przepisy prawne były dostosowane w tym zakresie do starej Dyrektywy UE i nie zostały po 31 grudnia 2010 r. zmienione). Na podstawie przepisów dotyczących terminu dochodzenia roszczeń do wartości materialnych zdeponowanych w bankach, roszczenia z gwarancji SDIF

ulegają przedawnieniu po 10 latach od daty zawieszenia działalności banku. Wypłata środków gwarantowanych następuje w gotówce.

W latach 2008–2011 w Turcji nie doszło do upadłości banków, w wyniku których Fundusz byłby zobowiązany do wypłaty środków gwarantowanych. Ostatnia upadłość tureckiego banku Imar Bankasi miała miejsce w czerwcu 2005 roku.

3. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I ZASOBY FINANSOWE SDIF

Turecki system gwarantowania depozytów finansowany jest na zasadzie *ex ante* przez instytucje członkowskie.

Podstawowym źródłem finansowania są opłaty kwartalne wyliczane z uwzględnieniem ryzyka generowanego przez daną instytucję członkowską. System składki bazującej na szacowaniu poziomu ryzyka został wprowadzony w życie w 2006 r. Od początku 2009 r. obowiązuje jego zmodyfikowana wersja, opierająca się na rozbudowanej liczbie 14 kryteriów szacowania ryzyka, pogrupowanych w pięć kategorii: kryteria odnoszące się do pomiaru adekwatności kapitałowej, jakości aktywów, rentowności, płynności oraz innych czynników (w tym ratingu przyznawanego przez BRSA). Na podstawie wyniku otrzymanego z szacowania poziomu ryzyka dla każdego banku, instytucje te przypisywane są do czterech grup:

- ❖ wynik od 1 do 49 – stawka opłaty kwartalnej w wysokości 19 punktów bazowych,
- ❖ od 50 do 69 – stawka w wysokości 15 punktów bazowych,
- ❖ od 70 do 84 – stawka w wysokości 13 punktów bazowych oraz
- ❖ od 85 do 100 – stawka w wysokości 11 punktów bazowych.

Wskaźnik ten mnożony jest przez sumę zgromadzonych depozytów objętych gwarancjami, raportowanych przez dany bank w swoim sprawozdaniu kwartalnym.

Opłata kwartalna wnoszona jest w marcu, czerwcu, wrześniu i grudniu każdego roku.

Ponadto Turecki Fundusz Gwarantowania Depozytów nakłada na nowych członków systemu opłatę początkową. Jest ona ustawowo określona i wynosi 10% minimalnego wymogu kapitałowego dla licencjonowanych banków.

Pod koniec 2011 r. suma depozytów zgromadzonych w bankach tureckich wynosiła ok. 700 mld TRY (ok. 280 mld EUR), w tym objętych gwarancjami było jedynie 170 mld TRY (nieco ponad 70 mld EUR), tj. niespełna 25%.

SDIF jest jedną z najlepiej dofinansowanych instytucji gwarantujących depozyty na świecie. Wartość zgromadzonych na 31 grudnia 2011 r. środków w funduszu wyniosła równowartość **ok. 4,3 mld EUR**, co stanowiło **6,21%** depozytów objętych gwarancjami (jednak przy relatywnie niskim limicie gwarancyjnym).

W przypadku, gdyby środki te okazały się niewystarczające, Fundusz ma dodatkowo ustawowe prawo do zażądania od instytucji członkowskich dokonania przedpłaty składki do wysokości ich całorocznej wpłaty za rok poprzedni.

Ponadto SDIF może zaciągać kredyt w Ministerstwie Skarbu. W wyjątkowych przypadkach Fundusz może także otrzymać wsparcie ze strony banku centralnego.

Zasoby Funduszu inwestowane są w papiery wartościowe emitowane przez rząd Turcji oraz deponowane na lokatach oszczędnościowych w bankach komercyjnych. Zarząd SDIF ma również uprawnienia do lokowania środków w aktywa generujące wyższe ryzyko, włącznie z zakupem instrumentów pochodnych.

4. INNA DZIAŁALNOŚĆ SDIF

SDIF ma szerokie uprawnienia ustawowe, wykraczające poza działalność związaną z gwarantowaniem depozytów. Ustawodawca nadał je pod koniec lat 90. i doprecyzował w 2001 r., ogłaszając program restrukturyzacji tureckiego sektora bankowego. Fundusz w ramach tych uprawnień przeprowadza proces uporządkowanej likwidacji banków (*resolution*). Z chwilą odebrania przez BRSA zezwolenia na prowadzenie działalności bankowej, zarząd i nadzór nad danym bankiem przechodzi do SDIF. Fundusz dysponuje narzędziami z zakresu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji, przy czym, w praktyce, w latach 2001–2005 wykorzystywany był bank pomostowy (*bridge bank*) oraz sprzedaż przedsiębiorstwa bankowego (P&A).

Proces restrukturyzacji, wzmocnienia struktury finansowej, połączeń lub sprzedaży banku powinien zostać przeprowadzony w ciągu dziewięciu miesięcy od daty transferu do SDIF. Termin ten może zostać przedłużony decyzją BRSA o kolejne trzy miesiące.

W trakcie realizacji działań związanych z uporządkowaną likwidacją banków Fundusz korzysta ze wsparcia instytucji zewnętrznych, takich jak konsultanci finansowi, firmy zarządzające aktywami, kancelarie prawne i agencje sprzedaży nieruchomości.

5. DANE KONTAKTOWE

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
Savings Deposit Insurance Fund
Büyükdere Cad. No: 143
34394 Esentepe/Istanbul, Turkey
Telefon: 00 90 212 340 17 94
Faks: 00 90 212 288 47 91
E-mail: international@tmsf.org.tr
Strona internetowa: www.tmsf.org.tr

6. SYNTETYCZNE PORÓWNANIE CECH POLSKIEGO I TURECKIEGO SYSTEMU GWARANTOWANIA DEPOZYTÓW

	Polski system gwarantowania depozytów	Turecki system gwarantowania depozytów
Realizowane funkcje	Gwarantowanie depozytów oraz działalność pomocowa	Gwarantowanie depozytów, działania restrukturyzacyjne, uporządkowana likwidacja banków
Limity gwarancyjne	100 000 EUR w 100%	50 000 TRY w 100% (równowartość 21 000 EUR)
Maksymalna wypłata	100 000 EUR	50 000 TRY
Kompensacja z zobowiązaniami	NIE MA	JEST
Wyłączenia spod gwarancji		
Instytucje finansowe wskazane w art. 4 (5) Dyrektywy 2006/48/WE	TAK	TAK
Firmy ubezpieczeniowe	TAK	TAK
Rząd i administracja centralna	TAK	TAK
Władze samorządowe	NIE	TAK
Banki	TAK	TAK
Fundusze inwestycyjne	TAK	TAK
Fundusze emerytalne	TAK	TAK
Kadra zarządzająca	TAK	TAK
Akcjonariusze banku	TAK	TAK
Bliscy osób odpowiedzialnych	NIE	NIE
Inne przedsiębiorstwa w tej samej grupie	NIE	TAK
Podmioty nieuprawnione do sporządzania uproszczonych sprawozdań finansowych	NIE	TAK

	Polski system gwarantowania depozytów	Turecki system gwarantowania depozytów
Depozyty nieimienne	TAK	TAK
Depozyty przyjmowane na indywidualnych warunkach, które przyczyniły się do upadłości banku	NIE	NIE
Dłużne papiery wartościowe emitowane przez bank	TAK	TAK
Depozyty w walutach obcych spoza Europejskiego Obszaru Gospodarczego	NIE	NIE
Depozyty związane z praniem pieniędzy	TAK	TAK

Porównując Turecki Fundusz Gwarantowania Depozytów z Bankowym Funduszem Gwarancyjnym działającym w Polsce, należy zwrócić uwagę na następujące różnice między nimi:

- ❖ Funkcje systemu tureckiego obejmują przeprowadzanie procesu uporządkowanej likwidacji banków;
- ❖ Spod gwarancji SDIF wyłączone są depozyty podmiotów prawnych;
- ❖ System turecki stosuje nadal zasadę kompensaty należności z zobowiązaniami deponenta wobec danej instytucji finansowej;
- ❖ Gwarancjami SDIF objęte są również depozyty, których wartość powiązana jest z wyceną metali szlachetnych;
- ❖ W systemie tureckim nie jest zwiększana wysokość limitu gwarancyjnego w przypadku wspólnych rachunków dwóch lub więcej osób;
- ❖ Opłata na rzecz funduszu wnoszona jest przez instytucje członkowskie w odstępach kwartalnych, a nie rocznych, jak w systemie polskim;
- ❖ Turecki Fundusz Gwarantowania Depozytów nakłada na nowych członków systemu opłatę początkową, która nie występuje w systemie polskim.

Bibliografia

Annual Report 2009, Savings Deposit Insurance Fund: www.tmsf.org.tr

Annual Report 2010, Savings Deposit Insurance Fund: www.tmsf.org.tr

Deposit Guarantee Systems: EFDI's First Report, European Forum of Deposit Insurers, Rome, October 2006.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z 11 marca 2009 r. zmieniająca dyrektywę 94/19/WE w sprawie systemów gwarantowania depozytów w odniesieniu do poziomu gwarancji oraz terminu wypłaty, 2009/14/WE.

IADI international deposit insurance survey 2008, www.iadi.org/Research

Systemy Gwarantowania Depozytów w Polsce i na Świecie, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2005.

Turkish Law on Bank Deposit Guarantee: www.tmsf.org.tr/kanunlar.en